

Doc. PhDr. Bohumil Stejskal, CSc.
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Karmelitská 7
118 12 Praha 1

E-mail: stejskb@msmt.cz

Posudek disertační práce PaedDr. Jiřího Milera

Klíčové aspekty kvality života dospělých lidí s mentálním postižením v ústavech sociální péče

Předložená disertační práce se zaměřením na oblast kvality života dospělých osob s mentálním postižením je bezesporu přínosem. Řeší téma společensky významné a aktuální, neboť reflektuje probíhající proces společenských změn, který mimo jiné usiluje o naplnění cíle v oblasti lidských práv a akceptuje nutnost zlepšení kvality života pro osoby se zdravotním postižením. O aktuálnosti zvoleného tématu svědčí mnohé mezinárodní i domácí aktivity a dokumenty, usilující o naplnění tohoto cíle.

Standardy kvality sociálních služeb vydané Ministerstvem práce a sociálních věcí v roce 2002 vyvolaly velkou diskusi mezi pracovníky ústavů sociální péče, nicméně otevřely etapu transformace těchto ústavů. V současné době již nejde jen o zajištění objektivně zřejmých potřeb uživatelů sociálních služeb, ale o jejich subjektivní spokojenost, která může být vymezena trochu jinak než jak se dosud jeví pracovníkům ústavů i ostatní zdravé společnosti nepostižených. Kvalita života zkoumané skupiny dospělých osob s mentálním postižením je v teorii dosud málo prozkoumána a popsána, a proto zpracování tohoto tématu lze považovat za potřebné.

Disertační práce v rozsahu 131 stran včetně rozsáhlého seznamu použité odborné literatury není zpracována obvyklým způsobem s jednoznačným členěním na část teoretickou a část výzkumnou. Prvních pět kapitol lze považovat za určitá stručná teoretická východiska pro řešený problém, zbývající kapitoly jsou věnovány jednotlivým aspektům kvality života v ústavech sociální péče. Poznatky, zkušenosti a příklady z praxe jsou v nich uváděny v komparaci s požadavky současných vědeckých poznatků. Sám autor člení práci do tří částí. Do první z nich patří Úvod a dvě kapitoly, které jsou filozofickými východisky tématu. Úvod je zpracován jako zdůvodnění volby tématu a stručné nastínění cílů práce, obsahuje i souvislosti a východiska, popisuje strukturu práce a použité metody zkoumání. Další dvě kapitoly tvoří velmi stručný historický přehled postojů společnosti k postiženým jedincům a současné filozofické pojetí člověka s postižením. Druhou část práce (podle členění autora) tvoří další dvě kapitoly. První z nich (v celkovém pořadí čtvrtá) naznačuje možná kritéria kvality života a modely, z nichž autor vycházel. Další – pátá kapitola je

věnována komparaci sociálních služeb v České republice a Velké Británii, a to zejména s ohledem na zkušenosti Britů s transformačním procesem a s hodnocením kvality sociálních služeb příslušnou inspekcí. Necelých třicet stran čistého textu nelze považovat za celkový obraz současného teoretického rozpracování řešené problematiky, ale pouze jako určité východisko. Další teoretické zdroje jsou zpravidla uváděné v poznámkách pod čarou nebo i v samotném textu výzkumné části.

Třetí část práce tvoří šestá kapitola, nazvaná souhlasně s názvem disertace. Pojednává v šesti podkapitolách o jednotlivých aspektech kvality života v ústavech sociální péče a je v podstatě částí výzkumnou, i když není zpracovaná tradiční metodologií vědeckého výzkumu a neodpovídá tvrzení v kapitole 1.4 o použitých metodách a metodologických postupech. Každá podkapitola této části je uvedena všeobecnými požadavky včetně citací předpisů a zdrojů odborné literatury, které se v odborných pracích zařazují zpravidla do teoretické části. Domnívám se, že autor podcenil význam hypotéz, neboť neuvádí ani souhrnnou zobecňující hypotézu. Nejsou dodržena pravidla, postup a metodika sociologického výzkumu jako zdroje sociální informace. K vyhodnocení otázek dotazníků nejsou uvedeny posuzovací škály. Většina zjištění je vyjádřena pouze kruhovým grafem bez hlubší specifikace. Získané poznatky jsou subjektivně (bez hodnotící stupnice jevů) porovnávány s argumentací z pramenů a s vlastními názory autora. Nicméně podávají výstižný pohled zejména na prostředí a podmínky pro poskytování služeb, personální zajištění a do jisté míry i na uspokojování přání a představ klientů. Vlastní kvalitativní poznatky, které měly dát odpověď na příčiny, souvislosti, důsledky a z nich pak vést k návrhu možnosti řešení, jsou více než z analýzy těchto údajů přebírány z rozhovorů a zkušeností z inspekční práce samotného autora a mohou být ovlivněny subjektivním názorem či postojem vypovídající osoby. Není také zřejmé, zda rozhovory s klienty byly vedeny podle jednotně stanovených otázek a kritérií přizpůsobených úrovni klientů. Jsou přece známy postupy i pro tyto respondenty srozumitelné, a to např. pomocí transformace otázek na elementární srozumitelnost, vedení rozhovoru tak, že odpověď na položenou otázku je skryta v nedokončené větě apod. Text celé této části je doplněn bohatým poznámkovým aparátem, citacemi odborníků a příklady dobré či špatné praxe. Velmi často je v práci použito nadsazené tvrzení typu „prokázalo se“. Pokud se opírá o příklad či názor jednotlivce, byla by vhodnější formulace „příklady dokumentují, ilustrují, upozorňují, ukazují...“ Souhrnně lze říci, že výzkumná část není zpracovaná standardně prováděným výzkumem. Obsahuje cíl výzkumu, ale nejsou z něj formulované hypotézy (co chci prokázat nebo vyvrátit). Metody uvedené autorem nebyly důsledně využity. Metodologické nedostatky lze pochopit při nahlédnutí do Seznamu použité literatury. Kromě resortních metodických příruček v něm nejsou zastoupeny ani tituly autorů metodologie vědeckého výzkumu ani autorů metodologie sociologického výzkumu. Přesto popis a předložené výsledky doložené

vlastními zkušenostmi autora, poznatky z rozhovorů s respondenty a jejich pozorování lze přijmout.

Přes všechny výhrady k metodologii je třeba ocenit myšlenkově bohatý obsah práce. Text, podobající se více inspekční zprávě než tradiční disertaci, je založen na hluboké znalosti problémů práce ústavů poskytujících sociální služby. Analýza příčin, důsledků, požadavků dalších cílů atd. vyplývá z detailní orientace autora ve sledované problematice. Jeho znalost situace v oblasti ústavů sociální péče Libereckého kraje v komparaci s poznatky ze studia odborné literatury vyúsťuje v konkrétní plán transformačních změn ústavní péče v tomto regionu včetně jeho etapizace a potřebné přípravy pracovníků. Největší přínos předložené práce proto spatřuji v jejím významu pro společenskou praxi.

Po formální stránce by dikci textu lépe odpovídala 1. osoba plurálu, neboť na předložených poznatcích se kromě autora podíleli i jeho spolupracovníci z ústavů.

Celkově shrnuji, že předložená disertační práce postihla nejdůležitější aspekty ovlivňující život dospělých lidí s mentálním postižením v ústavech sociální péče. Uvedla poznatky, zkušenosti a jevy, které jsou důležité pro další rozvoj v této oblasti. Vyústila v konkrétní plán realizovatelný v konkrétním regionu. Proto souhlasím s obhajobou práce, při níž bude celkový výsledek podmíněn stanoviskem komise k oponentským posudkům ve srovnání se schopnostmi autora zodpovědět dotazy, reagovat na připomínky a práci přesvědčivě obhájit.

V Praze dne 15. září 2006.

